

Korkeakulttuurit syntyivät

Maanviljelyn kehittyminen ja pronssin valmistamisen taito muuttivat ihmisten elämää. Kasvavissa kaupungeissa tarvittiin uudenlaista osaamista. Näin kehittyivät ensimmäiset ammatit sekä kirjoitustaito. Joillakin alueilla maanviljely, rakentaminen ja kirjoittaminen kehittyivät erityisen pitkälle. Näitä pitkälle kehittyneitä alueita kutsutaan korkeakulttuureiksi.

Ihmiset vaihtoivat kiven pronssiin

Kivikausi päättyi, kun ihmiset oppivat valmistamaan pronssia. Pronssia saadaan sekoittamalla kuparia ja tinaa keskenään. Pronssikaudella ihmiset tekivät pronssista esimerkiksi aseita sekä työkaluja kuten auroja. Pronssiset työkalut olivat kestävämpiä kuin kivistä valmistetut. Pronssista voitiin myös valmistaa uudenlaisia työkaluja, joiden avulla oli helpompi rakentaa asumuksia ja viljellä maata.

Ihmiset siirtyivät käyttämään pronssia eri aikoihin eri puolilla maapalloa. Ensimmäisenä pronssia alettiin käyttää Lähi-idässä hieman yli 5 000 vuotta sitten. Nykyisen Suomen alueella pronssikausi alkoi 2 000 vuotta myöhemmin kuin Lähi-idässä.

Korkeakulttuureja syntyi eri puolille maapalloa

Pronssikaudella jokien varsilla asuneet ihmiset rakensivat kastelukanavia, joiden kautta he saivat pelloille vettä. Kastelukanavien ja uusien työkalujen avulla pelloilta saatiin parempi viljasato. Maanviljely tuotti niin paljon ruokaa, että kaikkien ei tarvinnut enää viljellä maata. Kaupungeissa elämiseen tarvittiin uudenlaisia taitoja, ja vähitellen näistä taidoista kehittyivät ensimmäiset ammatit kuten kauppias, kirjurin ja käsityöläinen.

Kun ruokaa oli tarjolla enemmän, kaupunkien asukasmäärä alkoi kasvaa. Suurissa kaupungeissa saattoi asua kymmeniä tuhansia ihmisiä. Eri puolilla maapalloa näistä suurista kaupungeista kehittyi valtakuntia, joita kutsutaan korkeakulttuureiksi. Tunnettuja korkeakulttuureja oli Kiinassa, Indus-joen laaksossa, Egyptissä, Perussa, Väli-Amerikassa ja Mesopotamiassa. Mesopotamian alueella kehittyi useita eri korkeakulttuureja kuten Sumer ja Babylonia.

Maanviljely, kaupankäynti ja kirjoitustaito kehittyivät

Suurissa kaupungeissa yhteiskunta muuttui monimutkaisemmaksi. Ihmisillä oli erilaisia tehtäviä, joiden mukaan määrätty myös heidän arvonsa ja asemansa yhteiskunnassa. Osa kuului hallitsevaan yläluokkaan tai papistoon, mutta suurin osa asukkaista kuului tavalliseen kansaan. Kaupungeilla oli hallitsija, jolle asukkaat maksoivat veroja. Hallitsijan tai pappien johdolla kaupunkiin rakennettiin suuria palatseja ja temppelaita.

Kaupunkien asukkaat kävivät kauppaa toisten kansojen kanssa. He tekivät myös taidetta ja harjoittivat uskontoaan pappien johdolla. Kun ihmiset keräsivät veroja tai kävivät kauppaa, heidän piti muistaa monia asioita. Ihmiset keksivät erilaisia merkkejä helpottamaan muistamista, ja näin syntyivät ensimmäiset kirjoitusjärjestelmät. Kirjoitustaidon kehittyminen on yksi ihmisten merkittävimmistä keksinnöistä. Vanhat kirjoitukset kertovat nykypäivän historian tutkijoille paljon tietoa muinaisista korkeakulttuureista.

VARHAISET KORKEAKULTTUURIT

Hedelmällisiin jokilaaksoihin eri puolille maailmaa syntyi useita korkeakulttuureja. Osa korkeakulttuureista oli olemassa yhtä aikaa muiden korkeakulttuurien kanssa. Ne kävivät kauppaa keskenään ja saivat vaikutteita toisiltaan. Etelä-Amerikassa sijainnut Caral oli muista korkeakulttuureista eristyksissä.

Intiaanit kehittivät korkeakulttuurin Etelä-Amerikkaan

Aasiassa ja Pohjois-Afrikassa kehittyneet korkeakulttuurit olivat yhteydessä toisiinsa, kun ihmiset kävivät kauppaa keskenään ja oppivat asioita toisiltaan. Caralin kaupungin rauniot nykyisen Perun rannikolla ovat jäänteitä ensimmäisestä Etelä-Amerikan intiaanien kaupunkikulttuurista. Caralin kaupunki kehittyi täysin itsenäisesti ilman yhteyksiä muihin korkeakulttuureihin, sillä se sijaitsi toisella puolella maapalloa.

Caralin kaupungissa ja sitä ympäröivässä laaksossa asui lähes 20 000 asukasta. Suurin osa asukkaista oli maanviljelijöitä. He olivat rakentaneet kastelujärjestelmiä pelloille, joissa he viljelivät ainakin kurpitsaa ja papuja. Kotieläimiksi he olivat kesyttäneet laaman ja alpakan. Maanviljelyn lisäksi osa asukkaista toimi muissa ammateissa kuten käsityöläisinä, kalastajina ja kauppiaina.

Caralin asukkaat käyttivät solmukirjoitusta

Caralin asukkailla oli oma kirjoitusjärjestelmänsä quipu eli solmukirjoitus. Se eroaa huomattavasti kaikista muista tunnetuista kirjoitusjärjestelmistä. Solmukirjoitus on tehty solmimalla erilaisia solmuja riviksi kiinnitettyihin naruihin. Kirjoitusta ei osata lukea kovin tarkkaan. Tutkijat ovat kuitenkin saaneet selville, että solmujen avulla on merkitty muistiin ainakin numerotietoja, mahdollisesti hintoja.

Quipu eli solmukirjoitus koostui puuvillasta tai laamankarvasta tehdyistä naruista, joihin tehtiin erilaisia solmuja.

Caralissa oli myös suuria pyramideja sekä pyöreä teatteri, jossa on pidetty ilmeisesti erilaisia juhlatilaisuuksia. Caralin ympärille ei ole rakennettu muureja. Siitä tutkijat ovat päätelleet, että alueella ei käyty juurikaan sotia.

Pronssikauden jälkeen alkoi rautakausi

Ihmiset olivat käyttäneet rautaesineitä jo pronssikaudella. He eivät kuitenkaan osanneet louhia rautamalmia, vaan saivat rautaa maahan törmänneistä meteoriiteista. Tällainen rauta oli harvinaista ja kallista.

Noin 3 000 vuotta sitten ihmiset oppivat louhimaan maasta tai vesistöjen pohjasta rautaa sisältävää malmikiveä. Malmista he erottivat sulattamalla raudan, josta sepät takoivat erilaisia esineitä. Rautakausi alkoi eri aikaan eri puolilla maailmaa, ensimmäisenä nykyisen Turkin alueella. Vähitellen rauta yleistyi muuallakin, koska se oli kestävämpää ja sitä oli helpompi löytää kuin pronssin valmistukseen tarvittavia metalleja.

Caralin kaupungin rakennuksista suurin oli valtava porrasyrämidi, jonka pinta-ala vastaa noin neljää jalkapallokenttää. Kaupunkia ympäröivästä laaksosta on löydetty 19 muuta pienempää pyramidia.

TÄRKEÄÄ

- Pronssikausi alkoi, kun ihmiset oppivat valmistamaan työkaluja pronssista.
- Maanviljelyn kehittymisen myötä eri puolille maailmaa syntyi korkeakulttuureita, jotka kehittivät omat kirjoitusjärjestelmänsä.
- Pronssikauden jälkeen alkoi rautakausi.

Tehtävät

1. a) Miksi pronssista tehty työkalut ja aseet olivat parempia kuin kivistä tehty?
b) Miksi raudasta tehty työkalut ja aseet olivat parempia kuin pronssista tehty?
2. Mistä johtuu nimitys korkeakulttuuri? Etsi tekstistä vähintään kolme korkeakulttuuria kuvaavaa asiaa.
3. Tee ajatuskartta, jonka keskussana on Caral. Etsi tietoa kirjasta ja muista tietolähteistä.